

דף סיכום בחינה**מזהה בחינה: 001000270301 מזהה סטודנט: 309490****שם קורס: תולדות המחשבה המדינית**

מספר שאלה	ניקוד מירבי	ציון
1	10.00	10.00
2	20.00	20.00
3	20.00	16.00
4	10.00	10.00
5	10.00	10.00
6	10.00	10.00
7	10.00	10.00
8	10.00	10.00
9	10.00	
10	10.00	
11	10.00	
12	10.00	
13	10.00	

ציון בחינה סופי : 96.00

הבחינה הבדוקה בעמודים הבאים

***** לתשומת לבך, במידה וההערות מופיעות ב "ג'יבריש" יש להוריד את הקובץ למחשב ולפתוח ב - reader acrobat *****

תולדות המחשבה המדינית - פרופ' משה הלינגר
תשפ"ג סמסטר ב' מועד א

משך הבחינה שעתיים
ללא חומר עזר

המלצה: התחילו עם השאלות הקצרות וסיימו אותן בשעה הראשונה.

חלק א : ענו על שאלת החובה (50 נקודות. היקף התשובה עד כחמישים שורות). זמן לתשובה 45 דקות עד שעה.

"בהגות הדתית של ימי הביניים, המוסלמית, היהודית והנוצרית, יש לא מעט יסודות שהם רלוונטיים גם לעולם שבו אנו חיים."

חלק ב : ענו על 5 שאלות קצרות (10 נקודות לשאלה. כל שאלה כ-10-15 שורות). מומלץ להתחיל לענות על השאלות הללו. זמן לחלק זה כחמישים דקות.

העולם המוסלמי התפתח בצורה מהירה תוך 100 שנים. הוא פיתח דברים רבים כגון: מדע, פילוסופיה, תרבות ועוד. מי שהביא את המוסלמיות הוא מוחמד - טוען שהוא אחרון נביאים ואלוהים הביאו לו את הקוראן.

10
(1)

המוסלמים הושפעו רבות מהיהדות וקצת מן הנצרות.

ישנם את 5 עמודי האיסלם-

העדות - האלוהים הוא עללה ומוחמד הוא שליחו.

צום - יש כמה צומות, חלקם לכפרה.

העליה לרגל - יש מצווה לעלות פעם אחת למכה.

צדקה - יש לתת צדקה גם כפייה ע"י מיסים.

תפילה - 5 פעמים ביום.

בנוסף, יש את היסוד של השהידיות - יש לגרום לאדם לבחור בין להתאסלם או להירצח אם הוא מתנהג לאיסלם.

*האיסלם היא אמונה מונוטאיסטית - אמונה באל אחד.

*נציגה הוא גם פוליטי וגם דתי (כמו מוחמד)

*דת הלכה - יש בה גם את הקוראן, גם תורה בע"פ - ניתן להכתיב דברים לפי המציאות הקיימת.

*החליפים הם כל יכולים.

*דת ציבורית.

לאדם שאינו מוסלמי דתי וגם לאדם דתי- האיסלם דוגל במתן צדקה לעניים. זה דבר שהוא רלוונטי גם לאדם שאינו מוסלמי, זוהי מעלה טובה להיות אדם נדיב שחושב על הזולת וישנן דתות כמו היהדות שבה זוהי מצווה.

הרמב"ם היה רופא, פילוסוף אשר כתב את ספרו החשוב ביותר למשנה - משנה תורה בו גם כתב דברים פילוסופיים. בנוסף, הוא כתב את הספר "מורה נבוכים" אשר מיועד לאדם הנבון - אדם שמספיק בעל תבונה ופילוספי שראה שיש דברים סותרים בין הדת לתבונה. עקב כך שהיו בו אמרות קשות הוא כתב את הספר בצורה של 2 שפות וסתירה עצמית וזאת על מנת שלא ינסו לפגוע בו עקב אמרות אלו.

עיקר דבריו:

1. הטבע הוא תמיד קיים ואלוהים הוא זה ששולט בו "עולם כמנהגו נוהג"
2. לאדם יש בחירה חופשית - אם ילך לפי התבונה יבחר בטוב, אם ילך לפי היצירים והתאוה יבחר ברע.
3. אין סתירה בין התבונה לדת (לכתבי הקודש) יש לפרשם ע"י אלגוריה. (לדוגמה הנחש בבראשית אינו נחש אלא פרי דמיון)
4. דרך שביל הזהב - יש ללכת עפ"י דרך האמצע - לא להיות פזרן ולא קמצן אלא נדיב.
5. תבונתו של האדם היא שמכתיבה את האנושות. תבונה חלשה=חברה חלשה
6. מוסר לעומת אינטלקטואליה - לדעת הרמב"ם המוסר הוא המעלה הבסיסית והחשובה ביותר. ללא מוסר אדם אינו יכול לפתח את תבונתו. התבונה היא המעלה הגבוהה יותר, אליה אדם צריך לשאוף.

משתנו הפוליטית:

1. אין הפרדה בין דת למדינה - השליט צריך להיות גם דתי וגם פוליטי (כמו משה)
2. תכלית התורה - אדם צריך קודם כל לדאוג לגוף שלו ולאחר מכן לנשמתו - "גוף בריא בנפש בריאה" כך גם לגבי המדינה - קודם כל צריך לדאוג לדברים הארציים כגון מניעת אלימות, סדר ולאחר מכן לפנות לנשמה - לגרום לכך שהעם יאמין בה' וילך בדרכו.
3. השליט הרצוי הוא מלך - צריך להיות אדם תבוני, בעל שליטה ועוצמה אך אסור לו להיות עריץ - זאת מכיוון שיש הגבלת שלטון בתורה - צריך להיות מלך, נביא, כהן בתי דין.
4. סמכויות השלטון - השליט יכול לקבוע חוקים כל עוד זה לטובת הציבור. אך אם החוק נוגד את ההלכה אין להקשיבו.
5. האדם הוא יצור מדינתי פוליטי ועל מנת שלא תהיה אנרכיה צריך שתהיה מדינה.

ליהודי דתי - העדפה לכך שלא תהיה הפרדה בין דת למדינה, שהשליט יהיה גם דתי וגם פוליטי - זה יוכל לשרת את טובתם. אין להקשיב לחוקים שנוגדים את ההלכה.
ליהודי שאינו דתי - תבונתו של האדם היא זו שמכתיבה את האנושות, ניתן לראות זאת כיום כי אנשים רבים הולכים ומנסים ללמוד ולפתח את תבונתם. סמכויות השלטון - השליט צריך לקבוע חוקים שיהיו לטובת הציבור.

בנוסף - משנתו לגבי דאגה קודם כל לגוף ולאחר מכן לנפש רלוונטית לשניהם - ידוע כיום כי אדם שדואג לעצמו בצורה גשמית - פיזית (אוכל מזין ובריא, פעילות גופנית) מסייע לנפשו בכך. "גוף בריא בנפש בריאה". גם בפן המדיני - הדבר החשוב ביותר הוא שתהיה שליטה וסדר.

- אקווינס כתב 90 ספרים ובניהם "סומא תאולוגיה" בו הושפע רבות מהרמב"ם ובו הוא כותב:
1. השלטון האידיאלי הוא שלטון של מלך, אך אסור לו להיות עריץ - לקח זאת מהרמב"ם.
 2. יש ללכת בדרך האמצע - במאבק בין הדת למדינה (החרבות) יש לנסות וללכת בדרך האמצע (הושפע מאריסטו). שיתאים גם לדת וגם למדינה. במקרה ויש התנגדות שלא ניתנת ליישוב יש ללכת לפי הכנסייה (ניתן להגיד כי התוספת הזו היא שלו).
 3. מתינות - יש לנסות לפעול ולפתור דברים בדרך ההורמוניה, ולנסות ליישב את הדברים בצורה נאותה - פיתח בעצמו.
 4. כשיש סתירה גם הוא פונה לדרך של אלגוריה - לקח זאת מהרמב"ם. כאשר יש משהו בכתב הקודש אשר סותרים את המדינה הוא ניסה לעשות הכל על מנת ליישב ביניהם ע"י האלגוריות.
 5. התובנה היא מה שמגדירה את האדם - לקח זאת מאריסטו. האמין כי אם אדם באמת יפעל ויהיה תבוני בסופו של דבר יגלה כי אלוהים קיים.
 6. האדם הוא חיה פוליטית (זהו חידוש, כיוון שהכנסייה הייתה נגד פוליטיקה) - לקח זאת מאריסטו.

משנה זו רלוונטית למדינת ישראל וגם למשבר הנוכחי.

מדינת ישראל מורכבת ומגוונת מפרטים רבים, דתות, אמונות וכו'. כל אחד מאמין בדרך שלו ופעמים רבות זה מייצר קונפליקטים רבים. משנתו של אקווינס נוטה למציאת פתרונות כמו אלו, בזמנו היו קונפליקטים בין המדינה לדת ולכן ניסה ליישב זאת ע"י דרך האמצע ומתינות.

ניתן לקחת דברים אלו גם למצב של המשבר הנוכחי שלנו - אין ללכת בדרך הקיצון, יש ללכת בדרך האמצע. לנסות למצוא פתרונות בעזרת מתינות ולפתור את הדברים בדרך ההורמוניה. כך אולי נצליח למנוע אלצמצם את הפילוג שיש בעמנו בשעה זו.

מי שחי במדינה דמוקרטית - צריך לפעול במתינות, בסובלנות כלפי האחר, ללכת בדרך האמצע - לא להיות קיצון (זוהי לא דרך הדמוקרטיה). קיצוניות חוטאת מן המטרה של המשטר הדמוקרטי. כמובן שהשליט במשטר דמוקרטי הוא אינו עריץ, יש הפרדת רשויות הכוח הוא לא אצל גורם אחד.

לאונרדו דה דוינצ'י - היה איש אשכולות איטלקי מתקופת הרנסנס. היה בעל ידע כמעט בכל תחומי המדע באותו העת - הנדסה, אומנות, מתמטיקה מדע וכו'...

אביו שהתרשם מיצירותיו קישר בינו לבין האומן הגדול של העיר והוא היה תחת חסותו במשך 12 שנה. לאחר מכן, יצא לדרך עצמאית וצייר את "הערצתו למגי". לאחר מכן, עבר למילאנו שם היה מהנדס, צייר איורים כגון "הסעודה האחרונה" ו"בתולת הים". לאחר מכן בפרינצקה החל לצייר פורטרטים שהיחיד שנשאר ממנו זה המונה ליזה. הוא הועיל רבות בתחום המדע במחקריו האנטומיים - הוא עשה זאת בצורה הכי מקיפה שהיה עד זמנו, את הכל הוא כתב במחברות.

היה הסמל לרנסנס - תקופה בה האדם פיתח עצמו.

שייקספיר - מגדולי הכותבים, כתב טרגדיות ודרמות. הוא שינה את אופיו של התאטרון - הכניס לדומיות שלו אופי פילוסופי ומעמיק ובכך הפך את התאטרון למשהו הוא לא רק עממי אלא מתאים גם לאינטלקטואלים. מחזותיו המוכרים ביותר רומא ויוליה - סיפור אהבה בין שני אנשים שבאים ממשפחות אויבות, המלט - מבוסס על הנסיך של דנמרקס שאביו נרצח ומגיע אליו בחלום, מבקש שבנו ינקום את נקמתו. כל מהלך המחזה הנסיך מתלבט מה לעשות ובסופו של דבר הגיע הסוף הטרגי וכל השחקנים המרכזיים מתים.

שייקספיר שינה את אופי כתיבתו תחילה היה כותב על החיים ומשם עבר לכתוב טרגדיות. ייכן כי זה כיוון שהוא עבר טרגדיה אישית- מות אביו ובנו. אך מחזותיו האחרונים בעלי גאולה וסוף טוב כגון "הסערה".

ספרטה - הייתה בעלת אופי קולקטיבי - המדינה מעל הכל, נאמנות, פרטיוטיות, בזמן מלחמה צריך להקריב את עצמך למולדת.

ספרטה חינכה לחינוך למען המולדת יותר מלחמתי. אין מסחר לשם הנאה, לשם קניין, אין תרבות, אין אומנות. כל הקניין ציבורי - לדוגמה אוכלים ביחד. ספרטה לא הסכימה לצבירת קניין על מנת שלא יגרום לפיתויים ולניגוד אינטרסים.

היא הייתה מדינת יבשה ולכן הצבא שלה התבסס על לוחמי סוסים והיו צריכים לשלם כסף רב על שריונים. מוסדות פוליטיים-שלטון מעורב: היו 2 מלכים - אחד היה על הצבא והשני על המדינה. כשיש מלחמה המלך הצבאי יוצא אליה והמלך המדיני שומר על המולדת. סנאט - מועצת הזקנים שמטרתה לפקח על השלטון. היה גוף נוסף שפיקח על המלכים שלא ישתמשו בכסף של הציבור לרעה. מועצת העם - הייתה מקבלת חלק מההחלטות.

אתונה - הייתה בעלת אופי קולקטיבי אך גם פרטיקולרי. בהתחלה הייתה נשלטת על ידי אריסטוטליה לאחר מכן שלטון צבאי, לאחר מכן שלטון מיעוט, אוליגרכיה שהובילה ע"י שחיטות לטירונה. לאחר שהעם התקומם החלה להיות הדמוקרטיה האתונאית שבה העם הוא השולט.

ניתנה אפשרות לאדם לבטא את עצמו ע"י אומנות, מסחר, למידה וכו'. אך בשעת הצורך כגון מלחמה - כולם נרתמים למען המולדת.

אתונה הייתה מעצמה ימית והתבססה על ספנות. שלחה אנשים רבים מחוץ לה - דבר שפיתח הביא אליה תרבויות ורעיונות חדשים. הייתרון בים הוא שלא צריך ידע רב ולא כסף, התבסס הרבה על עניים.

מוסדות פוליטיים- הכוח בידי העם: אספת ה-500 - אתונה מחולקת ל-50 שבטים כל שבט שלח 10 נציגים. הם אלו שהיו נותנים המלצות למועצת העם. מועצת העם - מורכבת מאזרחים (שהיו המיעוט - נשים, עבדים ועובדים זרים לא השתתפו בה). היו מקבלים את ההחלטות על בסיס הנתונים ממועצת ה-500. בנוסף היו בתי משפט עממים.

שתיהן תרמו להפרדת הרשויות. אתונה בנוסף תרמה לכך שהביאה את הרעיון של דמוקרטיה (אומנם לא ישירה כמו אתונה אלא עקיפה).

רולס - גישתו תמכה בליברליות רווחה

מאמין בכך שהאדם הוא אינדיווידואליסט, אנוכי, בעל שוויון ועל המדינה להתערב כמה שפחות בשוק. יחד עם זאת, הוא האמין כי ייתכן כי שוק מחלק עושר בצורה שרירותית, בעלי העסקים לא מעניין אותם סביבתם אלא רק עושרם. המדינה היא היחידה שרואה את התכלית של כל החברה כולה. לכן, על המדינה לנסות ולהקל על התוצאות הקשות של הקפיטליזם.

רעיון שלו - נניח ויש 2 ילדים שרוצים לחלוק שווה בשווה בעוגה. הדרך היעילה ביותר הוא שהחוקר הוא זה שיבחר את הפרוסה אחרון - כך יהיה לו את האינטרס לחתוך את העוגה באמת שווה בשווה. רולס בעצם אומר שאנחנו צריכים לדמיין מצב שבו מעמידים אנשים והם צריכים ליצור סדר חברתי חדש. ככל הנראה לא יצילו להגיע לסדר כזה - כל אחד ינסה להתחשב באינטרסים של עצמו ולכן לא יגיעו להסכמה. אז מה הפתרון? יש לשים את אנשים אלו תחת מסך בעירות - כלומר הם לא יהיו מודעים למאפייניו הספציפיים של האנשים - לא ידעו אם הם שחורים, לבנים, דתיים, חילוניים וכו'. כך בעצם יגיעו למצב שבו יבוטלו האינטרסים והבחינה תהיה הוגנת. ככל הנראה הם יגיעו למצב של ריכוך תוצאות הקפיטליזם. רולס מאמין שצריך לרכך את התוצאות של קפיטליזם על ידי: פיקוח על עבודות, ביטוח לאומי, סיוע לחלשים, סיוע בדיוור מוזל לאנשים בעלי משכורת נמוכה ועוד.

נוזיק - גישתו תמכה בליברליות קלאסית.

10

גישה זו דוגלת בכך שמשטר טוב הוא משטר שמתערב כמה שפחות בפרטים. לא מתערב בשוק, לא מתערב בזכויות. האדם הוא אינדיווידואליסט.

נוזיק הצדיק את הגישה הליברלית בפן המוסרי (לעומת האווק שהצדיק גישה זו מבחינה כלכלית). לדעתו האדם הוא אינדיווידואליסט, רציונלי בעל זכויות כגון: חירות, קניין ועל המדינה לא להתערב בזכויות אלו. זה יהיה אינו הוגן שהיא תתערב בשוק הכלכלי החופשי למען מטרות חברתיות כגון: סיוע לחלשים, קידום מטרות חברתיות על חשבון האנשים שעמלו על כך. האדם הוא שהרוויח את כספו בצורה חופשית ועל המדינה לא להתערב בכך. אין עוגה שצריך לחלק אותה, לאדם יש זכות קניין על רכושו כל עוד הוא עשה זאת בדרך תקינה.

המהפכה הקומוניסטית ברוסיה - היא שם כולל ל 2 מהפכות - מהפכת אוקטובר ומהפכת פברואר.
מהפכת פברואר - המדינה שוחררה מהשלטון הצארי ועברה לשלטון ליברלי.
בעקבות מהפכת פברואר לאחר מלחמת העולם הראשונה הגיעה מלחמת אוקטובר - בה הבולשיביקים השתלטו על הארמון החורף. לא הייתה התנגדות גדולה מצד הקונגרס, בסופו של דבר הוא אישר את המהפכה והקומוניסטים עלו לשלטון. מהפכות אלו הובילו לכך שרוסיה הפכה משלטון ליברלי לשלטון סוציאליסטי.
המהפכה הקומוניסטית של סין - שמה הנוסף הוא מהפכת התרבות. קמה תנועה קומוניסטית פוליטית בראש מאו אשר מטרתה היא למחוק סממנים קפיטליסטיים סינים מסורתיים. בעקבות כך קמה "צ'ומרים אדומים" שהיא הורכבה בעיקר מבני נוער ובסופו של יום אלו הפכו למפלגה הקומוניסטית. אלו רדפו אנשים רבים בסין, הכלכלה והחברה בסין נפגע מאוד בעקבות כך. המהפכה נגמרה רק לאחר שאיש הצבא לין נהרג.

הובס ולוק שניהם הגו את משנתם בזמן המהפיכה בפורטנית באנגליה שבה נפל המלך ושלט זמני הפרלמנט.

הובס - לדעת הובס אין להפיל מלך אבסולוטלי.

בני האדם הם לא טובים או רעים, מקור המוסר הוא בחוק.

לדעתו כל בני האדם שווים. עקב כך נוצר אי ביטחון כיוון שאין אף אחד שמעל אדם אחר אינו שולט ומכך נוצרים מלחמות. מלחמות בגלל 3 סיבות: כבוד, אי ביטחון ותחרות.

האדם הוא לא חייה פוליטית, המדינה היא מלאכותית - כאשר בני האדם יבינו שהם מוכנים לעשות הכל למען הביטחון הם יחליטו להתאגד ולתת את הזכויות שלהם לריבון. הריבון יהיה אחראי על להשליט סדר וביטחון ובתמורה יכול לעשות כרצונו. - זוהי האמנה החברתית.

רעיון זה הגיע ממעמד הר סיני - בני ישראל הסכימו לקבל את ה' כריבון ובתמורה כרתו עימו ברית.

ישנם 5 תפיסות יסוד - אינדיבידואליסטיות, רציונליות, זכויות טבעיות, אוניברסליות ומדינה מלאכותית ולא טבעית.

לדעתו השליט צריך להיות מלך אבסולוטלי - זה כי העם רוצה! (גישה שבאה מלמעלה ללמעלה).

לוק - לכאורה נראה כי הוא ההפך המוחלט מלוק - לדעתו האדם כן פועל מתוך מוסריות וחשב שהפרלמט צריך להיות הריבון. אך הוא מאמין גם ב5 תפיסות היסוד של לוק.

לדעתו, הצורך למדינה לא נובע מחוסר מוסריות, אדם כן פועל מתוך מוסריות. אך יש צורך במדינה מכיוון שיש חריגים שאינם פועלים במוסריות. בנוסף, על מנת שהחוק יהיה אוניברסלי צריך להקים מדינה.

הוא מאמין בזכויות יסוד לאדם: זכויות דתיות, זכויות פוליטיות וחופש קניין.

זכויות דתיות - אין לכפות על אדם דת זאת מכיוון שהוא יאמין בה לא בצורה אמיתית וזוהי לא הכוונה. הוא מאמין בסובלות -

מוכן לסבול ולראות את דרכו המוטעת של אדם ולא לכפות כיוון שכפייה היא לא הדרך הנכונה, אמונה צריכה להגיע מרצון אמיתי. יש לו סייגים לסובלות: אדם שמצהיר על אטאיסטיות (הולך נגד המוסר), דת שסתורת את זכויות האדם, חוקים שפועלים נגד הדת.

זכויות פוליטיות - לדעתו צריך שיהיה הפרדת רשויות על מנת למנוע עריצות - שונה מלוק שמעוניין במלך אבסולוטלי.

חופש קניין - האדם יכול לשפר את הטבע וליצור עבורו קניין. גם מבחינה דתית - לעבוד את אלוהים וגם מבחינה חילונית - חופש העיסוק.

לדעתו אין לקחת מן האנשים מיסים - זה פגיעה בחופש הקניין. ניתן להגיד כי זה גם שונה מלוק, כיוון שמלך ככל הנראה יגבה מיסים.

הובס מאמין שהשליט (מלך) יכול להשתמש בזכויות. לעומת זאת לוק מאמין כי השליט אינו יכול לפגוע בזכויות (הוגה את הליברליות).

10
(8)

